În concluzie, departe de a se face vinovată, pe de o parte, de căderea în păcatul suprasaturației teoretice, care ar conduce inevitabil la tratarea materialului literar drept un palimpsest pe suprafața căruia sunt grefate, remarcabil, fără îndoială, concepte teoretice, sau, pe de altă parte, de meteahna de a abandona analiza în cheie critică, obiectivă, în favoarea interpretării literare excesive, cartea de față armonizează cele două paliere într-o manieră care probează exercițiul critic și capacitatea de sinteză, vitale într-un atare demers științific. Osatura discursurilor vocii narative și ale personajelor este cu minuțiozitate pusă în lumină prin uzitarea unui vast arsenal de instrumente teoretice, având drept punct de pornire literatura de specialitate (aspect ușor de remarcat odată cu observarea atentă a impresionantei liste bibliografice, care adună laolaltă marii lingviști și teoreticieni literari, români și străini). Scriitură care demonstrează poziția critică, imparțială, spiritul doct și respectul față de obiectul analizat, trăsături indisociabile portretului unui iubitor de cuvânt, textul de față îmbogățește peisajul științific literar și lingvistic autohton și reprezintă un veritabil stâlp de susținere pentru viitoarele cercetări filologice care vizează operele sadoveniene, dar nu numai.

Florina Babici
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord, Baia Mare, România
(fbabici@yahoo.com)

MARINA CAP-BUN, *Literatura clasicilor de la Junimea*, București, Editura Universitară, 2024, 622 p.

Marina Cap-Bun este prof. univ. dr. habil. la Universitatea „Ovidius” din Constanța, unde predă de peste treizeci de ani literatura marilor clasici. De-a lungul timpului, a publicat mai multe volume ca unic autor. A debutat cu o teză de doctorat dedicată lui I.L. Caragiale, apărută în 1998, cu titlul *Oglinda din oglindă. Studiu despre opera lui I.L. Caragiale*, de referință pentru studiile în domeniu. Cum se întâmplă în situația multor cariere universitare, cercetarea doctorală devine definitorie pentru mulți ani, Caragiale rămânând o prezență constantă în activitatea didactică a autoarei, prin cursurile obligatorii sau opționale circumscrise epocii marilor clasici. Centenarul morții marelui clasic, în 2012, a prilejuit organizarea unei prime conferințe a Centrului de Cercetare „Studiile Românești în Context Internațional” și apariția primului volum publicat în cadrul centrului, intitulat *Actualitatea lui Caragiale.* Regăsim tema doctorală și în lucrarea pe care o prezentăm aici, *Literatura clasicilor de la Junimea*, privită prin altă oglindă, după ani de experiență didactică și de cercetare. În fond, ce anume face ca un scriitor să devină „clasic”? Eterna sa actualitate, interesul mereu viu al generațiilor de cititori, indiferent de vârstă. Ideea apare în expozeul introductiv semnat de autoare, care își definește cartea ca pe „o pledoarie pentru înnoirea pe care receptarea marilor clasici o cere, într-un nou mileniu” (p. 5), o regăsim apoi, argumentată științific cu ajutorul publicațiilor maioresciene: „Descoperim aici una din intuițiile maioresciene fundamentale: eterna actualitate, ușurința de a adapta mecanismele comicului caragialian la orice timp și loc” (p. 84) și, în fine, ideea se repetă cu referire la creația eminesciană: „Proba durabilității scriitorului clasic stă în puterea operei sale de a fi mereu în contemporaneitate, de a aparține simultan epocii care a generat-o și celor viitoare” (p. 154).

Volumul în discuție are un caracter de sinteză, astfel explicându-se și dimensiunile sale apreciabile. Calitatea demersului științific este probată de referenții care l-au evaluat în

vederea publicării: prof. dr. Silviu Angelescu, de la Universitatea din București, și prof. dr. habil. Lăcrămioara Petrescu, de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași.

Marina Cap-Bun nu își propune să dărâme ziduri vechi de cetate, ci să le consolideze, să le analizeze și chiar să le orneze. Cercetarea științifică originală este mereu ancorată în diacronie. De altfel, pentru a fi original, trebuie să știi tot ceea ce s-a scris legat de subiect, ca să ai garanția că ideile tale, care pot părea revoluționare, nu au mai fost exprimate, la un moment dat, de altcineva. Este un merit incontestabil al acestui volum, acela de a sintetiza cercetările anterioare și de a veni cu elemente de noutate. Structura cărții relevă limpezimea de gândire a profesorului cu experiență. Sunt șase capitole ușor de extras și de publicat separat, dar care conduc demersul analitic, într-un mod natural, către toate direcțiile de cercetare asumate de autoare: *Junimea și Convorbirile literare – vectori ai modernității culturale românești*; *Titu Maiorescu, fondator al spiritului critic în cultura română. Începuturile „complexului estic". Un român la Theresianum*; *Mihai Eminescu, un destin care schimbă traiectoria culturii române*; *Ion Luca Caragiale, conștiința lucidă și necruțătoare a unei lumi în veșnică tranziție*; *Ion Creangă, între memoria estetizantă și autoficțiune*; *Ioan Slavici și comedia lui umană.*

În manieră didactică, de tradiție seculară (vezi, de pildă, *Istoria creșterilor și a descreșterilor curții othman(n)ice*, a lui Dimitrie Cantemir), fiecare capitol este precedat de o sinteză a subiectelor abordate. Spre exemplu, primul capitol debutează cu lămuririle necesare: *„Schimbarea la față" a României și intrarea literaturii române sub zodia modernității. Junimea: fondatorii, instituționalizarea grupului, prelecțiunile, programul estetic junimist. Perindarea generațiilor literare la Junimea. Importanța acestei grupări culturale pentru dezvoltarea literaturii române.* Sunt analizate, în fond, direcțiile de schimbare a culturii române, care generează noi forme ale discursului public, noi maniere de autoreferențialitate, analizate sub semnul identității culturale naționale. Grupul cultural al Junimii era „hotărât să schimbe lumea în care trăia" (p. 9). Prima prelecțiune, susținută de Titu Maiorescu, abordează subiecte precum familia, temperamentele, statul, educația. Se pun astfel bazele unui program ideologic, mediatizat prin revista „Convorbiri literare" și prin operele principalilor reprezentanți ai Junimii. Cuprinsul celebrei reviste de cultură este analizat de Marina Cap-Bun atât sub aspectul genurilor și speciilor promovate, cât și din perspectiva eforturilor contributorilor, îndeosebi ale lui Titu Maiorescu, pentru dezvoltarea limbii române și a cercetărilor filologice. Junimea este privită ca o colectivitate de elite și elitiști, ca o mișcare culturală și ideologică, mai întâi locală, apoi națională. Sunt puse în echilibru opiniile *pro* și *contra* ei ale contemporanilor, perspectivele critice ulterioare, impactul ideologiei junimiste până dincolo de Carpați.

În capitolul următor, personalitatea cea mai importantă de la Junimea, Titu Maiorescu, ocupă locul central. Autoarea îi face un portret psihologic tânărului sever cu sine, intransigent cu alții, avid de cunoaștere, de „autodepășire" (p. 52), cu certe calități de lider, muncitor, serios și orgolios. Toate aceste calități îl vor defini pe tot parcursul vieții pe cel care avea să devină „adevăratul întemeietor al esteticii și primul care elaborează un sistem evaluativ coerent" (p. 58). Maiorescu este prezentat sub diverse aspecte ale gândirii sale, reflectate în cercetările „critice", care îl definesc drept întemeietorul spiritului critic românesc.

În capitolul al treilea, Mihai Eminescu este prezentat în aceeași manieră, evolutivă sub aspectul formării intelectuale și estetice. Sunt analizate *debuturile* și *tranzițiile* de gândire, până la maturitatea creatoare, „etapa nostalgiilor după limbajul mitic, după consonanța cu armoniile cosmice" (p. 128), urmată de etapa „marilor poeme, a marilor sinteze lirice, dar și a marilor căutări" (p. 131). Prin analiza creației artistice și apoi a corespondenței, autoarea

ne propune un periplu dirijat în sistemul eminescian de gândire și de percepție a lumii, cu toate mecanismele sale interne. Nu este o formă voalată de disecție, ci dimpotrivă, de umanizare a unui „fenomen", este o manieră didactică de a ni-l face accesibil.

Capitolul dedicat lui Caragiale, cel mai amplu în economia lucrării, îl pune pe marele dramaturg sub semnul căutărilor identitare, la nivel personal mai întâi, apoi la nivelul creației artistice. Adică el, observatorul societății românești în „veșnică tranziție", se află de asemenea într-o continuă introspecție. Astfel, caracterizarea lui drept „conștiința lucidă" a acestei societăți se justifică. Un român cu nume grecesc, precum multe dintre personajele sale (p. 259), ne apare ca un reformist dezamăgit și ratat. Emblematică este concluzia parțială a autoarei în acest sens: „Caragiale a continuat să pună în aplicare, în tot ce a scris în viața lui, programul junimist de denunțare a imposturii și nonvalorii" (p. 264). Perspectiva exhaustivă asupra creației sale duce cercetarea către lucrări aproape uitate, precum *O soacră*, cu o atentă analiză asupra psihologiei feminine. Miraculosul, parodicul, comicul și tragicul, grotescul, goliciunea interioară, eterna dinamică fără sens, orgoliul absurd populează atât lumea *Momentelor*, cât și universul aparent magic, umanizat până la disoluția magiei. „Actualitatea lui Caragiale nu este doar una ce sfidează durata, ci și una în plină extensie spațială, dovedind încă o dată că durabilitatea clasicului vine întotdeauna dintr-o fină observație a realității contemporane, dar se grefează pe puterea de a intui eternul omenesc" (p. 501).

Aceeași viziune moralistă, dublată de o lectură psihanalitică, de analiza „discrepanței dintre aparență și esență" (p. 535), o vom regăsi și în capitolul dedicat lui Ion Creangă. Cercetarea este susținută de solide repere teoretice, care arată că basmele nu sunt simple „povești", că amintirile din copilărie suportă „funcția estetizantă (deci falsificatoare) a memoriei" (p. 553) și transformă această primă perioadă a devenirii în refugiu pentru autor, în supapă necesară pentru a rezista disoluției. „Dar e vorba și de o proiecție biografică nouă. Dacă poveștile uzau de tot felul de trucuri pentru a transpune simptomele bolii necunoscute în măști ficționale, *Amintirile* o înfruntă mai direct și mai eficient prin retragerea în memoria copilăriei vindecătoare de orice nevroze" (p. 558–559). În această cheie de lectură, se justifică încheierea demersului analitic asupra operei lui Creangă cu imaginea mamei sale – o ființă fabuloasă, între uman și divin, sursă de energie și de înțelepciune, posesoare a unui „cod ezoteric al existenței" (p. 582), pe care scriitorul a căutat să îl descifreze prin opera sa.

Ultimul dintre marii clasici avuți în vedere de autoare, Ioan Slavici, este analizat mai succint. Sunt comentate doar două dintre operele sale – e drept, cele mai reprezentative: nuvela *Moara cu noroc* și romanul *Mara*. Chiar și așa, avem o imagine de ansamblu asupra scriiturii sale, pe care Marina Cap-Bun o privește din perspectiva contemporanului: „Opera lui Ioan Slavici răspunde în momentul de față unor probleme extrem de actuale, fiind o excelentă ilustrare a dialogului intercultural între comunitățile de etnii și religii diferite, așa cum se instituise el deja în Transilvania secolului al XIX-lea" (p. 592). Analiza este mai redusă, dar trasată în linii clare și afirmații cu caracter concluziv.

La capătul unui volum de peste 600 de pagini, rămânem cu senzația că ne aflăm în fața unui subiect neterminat, că mai sunt multe de spus despre fiecare dintre aspectele și autorii analizați. Faptul că lucrarea nu are concluzii orientează lectura de partea cealaltă, a cititorilor, invitați, astfel, să își construiască propriile opinii finale.

Florentina Nicolae
Universitatea „Ovidius" din Constanța
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"
(florentinanicolae.ovidius@gmail.com)